

ZAMAGLJENO / PRIVIDNO

Situacija

Još uvek aktuelna misao Iva Mišoa o maglovitom stanju umetnosti kao da nas ponovo podseća na rasplinutost i nepreglednost savremene umetničke situacije, pa i one u Novom Sadu i Vojvodini.

Napomenula bih samo da, kada se radi o kulturnom prostoru Srbije, primerenije bi bilo umesto pojma umetnička scena upotrebiti termin umetnička situacija. Scena podrazumeva funkcionalni sistem sastavljen iz brojnih segmenata koji se nadopunjuju i svoje aktivnosti odvijaju po usvojenim pravilima što u Srbiji još nije dostignuto. Tokom osamdesetih godina prošlog veka, činilo se da se procesi ka formiranju ozbiljne umetničke scene odvijaju pozitivno i da će se najzad ostvariti težnje svih njenih aktera da ona zaživi kao uređeni sistem. No istorijski događaji iz devedesetih godina prošlog veka to su zaustavili i do danas ona nije uspostavljena.

U razuđenoj i „na prvi pogled“ dinamičnoj aktuelnoj umetničkoj situaciji, na kraju druge decenije 21. veka u prividnom „neredu“ i ukrštanju različitih subjektivnih istraživanja, poetika, plastičkih koncepata, umetničkog i neumetničkog materijala nije se lako snalaziti, a posebno uočiti i izdvojiti značajne pojave i ličnosti, pa tako i recentne izložbe, prezentacije i projekte vizuelne umetnosti.

Umetnička situacija u Srbiji danas podrazumeva složeni sistem koji na prvi pogled deluje rasplinuto i nesagledivo, ali je, zapravo, jedan živo pulsirajući organizam u kome se prepliću uticaji tranzicionog, balkanskog, ali i uređenijeg, srednjoevropskog umetničkog prostora. Teško je izdvojiti glavne umetničke tokove i pravce i njihove najznačajnije inicijatore jer istovremenost različitih umetničkih istraživanja, njihovo dodirivanje i mešanje čine situaciju na umetničkoj sceni zamršenijom i kompleksnijom.

Ipak mogu se izdvojiti po svojoj inovativnosti, spremnosti na eksperiment, po vitalističkom kodu otvorenom za promene i napredak, oni umetnički koncepti koji, usvojivši internacionalni umetnički diskurs, obogativši ga specifičnim duhom regiona iz koga potiču i prihvatajući nove tehnologije, deluju u proširenom polju umetnosti i rukovode se intermedijalnim istraživanjima i postmedijskom praksom.

Pozicioniranje umetničke scene Srbije u okviru internacionalnog umetničkog prostora stalni je zadatak ne samo umetnika već i kustosa, kritičara, galerija, muzeja, nezavisnih umetničkih organizacija, udruženja i mnogih drugih činilaca.

Uspostavljanje saradnje sa internacionalnim kulturnim prostorom u regionu, Evropi i svetu treba da bude njihova permanentna i prioritetna orijentacija. Jer bez ovakvih relacija i ukrštanja različitih kulturnih matrica, njihovog upoznavanja, razmene umetničkih ideja, teoretskog promišljanja, aktuelne produkcije i tolerantnog dijaloga kulturni prostor Srbije će ostati usamljen, izolovan, te nevidljiv, bremenit lokalizmima sa smanjenim, nerealnim kriterijumima i poremećenim sistemom vrednosti.

U do sada još uvek nerešenoj situaciji nepostojanja dovoljnog i adekvatnog prostora za prezentaciju savremene vizuelne umetnosti u Novom Sadu, odvija se u datim uslovima izložbena aktivnost isprepletena različitim krajnostima u smislu kvaliteta, estetskih i inovativnih dometa. Na prvi pogled, brojna umetnička produkcija ne nudi uvek nove i inspirativne rezultate. Često ih odlikuje strah od eksperimentisanja i slobodnijeg kretanja kroz prošireno polje umetnosti. U ovako nepreglednoj i zamršenoj situaciji izdvajaju se i skreću na sebe pažnju projekti i izložbe konceptijski osmišljene, sa jasnom idejom i istraživačkim referencama. Naravno da su one prisutne u manjem broju, ali su zato dragoceni primeri vitalnosti jedne ne/postojeće umetničke scene.

Praksa

Moje razmatranje javne prezentacije savremene umetničke prakse će se odnositi na avgust i septembar 2019.

U avgustu, naročito u prvom delu meseca bilo je manje aktivnosti na planu prezentacije savremene umetničke prakse, ona se povećala na samom kraju avgusta, da bi se taj rast nastavio u septembru. Septembar je sve do kraja bio ispunjen otvaranjima različitih izložbi i festivala. U izobilju materijala stvara se privid bogatstva kulturnih dešavanja i sadržaja, a suštinski veoma mali broj može se podvesti pod ovu kategoriju.

Najobimnija i najzahtevnija manifestacija realizovana u ovom periodu je svakako Festival savremene umetnosti Dunavski dijalozi. On je ujedno i pozitivni primer permanentnog nastojanja za uspostavljanjem kontakata i negovanjem saradnje sa internacionalnom umetničkom scenom. Već i u svom nazivu ima reč dijalozi što govori o njegovoj koncepciji orijentisanoj na dijalogu i relacijama različitih umetničkih praksi i poetika, kao i teorijskog i kritičarskog mišljenja.

Festival je nastao na inicijativu galerije Bel Art koja je producent i organizator ove vrlo ambiciozne manifestacije, a njen umetnički direktor od osnivanja do danas je umetnički kritičar Sava Stepanov koji je svoje iskustvo rada na međunarodnim manifestacijama preneo na ovaj festival, ovog puta obraćajući se Podunavskoj regiji.

Ranija tendencija ovog festivala da se iz Novog Sada širi u pravcu drugih gradova i manjih naselja smeštenih uz Dunav ove godine je rezultirala uspešnim segmentom manifestacije „Umetnički dijalozi niz Dunav: Od Apatina do Kladova“ koji se odvijao tokom leta, pre zvaničnog otvaranja festivala u Arheološkom parku Viminacijum, Centru za kulturu (Kladovo), Narodnom muzeju (Veliko Gradište), Blok galeriji (Novi Beograd), Galeriji „Mean-

der" (Apatin), Galeriji „Bel Art" (Novi Sad), Karlovačkoj gimnaziji (Sremski Karlovci) i Zidina ma katoličke crkve (Banoštor).⁸ Kustos ovih izložbi Sava Stepanov promišljeno je selektovao umetnike, učesnike umetničkog razgovora koji su tako sučeljeni vodili produktivan i dinamični dijalog. Jedan od sagovornika uvek je bio umetnik iz Srbije, a drugi iz neke druge zemlje Dunavske regije.

U Novom Sadu festival se odvijao kao i do sada u više izložbenih prostora, a njihova otvaranja su grupisana u dva dana – 16. i 17. septembra. Prvog dana publika je imala priliku da vidi nekoliko manjih samostalnih izložbi umetnika iz bivše Jugoslavije nekadašnjeg Dunavskog regiona (Zmago Lenardič, Slovenija; Bojan Stojičić, Bosna i Hercegovina; Gordana Kuč, Crna Gora). Novosadska savremena vizuelna umetnost predstavljena je izložbom „Vremena: Prostranstva Jelene Sredanović // Dubine Tatjane Dimitrijević". Istog dana se predstavila i umetnička scena Kine kao gostujuće zemlje na festivalu, izložbom pod nazivom „Jezgro tišine: kineska savremena umetnost na putu svile".

Centralna izložba festivala naslovljena je: „Percepcija savremenosti – Univerzalno more", a kustosirale su je Sanja Kojić Mladenov iz Srbije i Nikol Loezer iz Nemačke. Postavljena u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine, predstavila je različite pojedinačne umetničke koncepte umetnika iz više zemalja, čija istraživanja u potpunosti odgovaraju osnovnom konceptu izložbe koji se odnosi na povezanost umetnosti, prirode, nauke i tehnologije. Istražujući u proširenom polju umetnosti uz veliko poštovanje novih tehnoloških mogućnosti, umetnici su se na izložbi izrazili kroz različite vrste instalacija: prostorne, interaktivne i multimedijalne, zatim kroz video i digitalnu formu.

Izložba je ukazala na vrlo važne činjenice aktuelne internacionalne umetničke scene a to je da umetnike danas ne povezuje neki zajednički stil, tematika ili ikonografija, oni dele nešto mnogo značajnije: zajednički teorijski i praktični vidokrug u kome deluju, a to je sfera međuljudskih odnosa. Zato su komunikacija, dijalog i saradnja od ključnog značaja.

Za domaći umetnički prostor vrlo je važno da se poveže sa internacionalnom umetničkom scenom ne samo radi afirmacije savremene umetničke prakse, već i za ispoljavanje onih elemenata umetničkog rada koji bi svojim životom u zatvorenoj, lokalnoj sredini ostao nevidljiv.

Predstavljanje najmlađih autora omogućeno je kroz izložbu „Young Danube Stream" koja je predstavila radove studenata Akademije umetnosti u Novom Sadu (Katedra za nove likovne medije) i Fakulteta likovnih umetnosti u Cetinju, a ujedno i čini segment centralne izložbe festivala. Bavila se istraživanjem vode kao važne supstance sastava živih organizama, njenim značajem i uticajem na čoveka i okolinu kao i širim odnosom čovek–voda ukazujući na globalne ekološke probleme i neizvesnu budućnost. Ova postavka, kao i umetnička akcija izvedena na otvaranju izložbe, pozitivno su iznenađenje i možda neoče-

⁸ Zbog obrušavanja zidina katoličke crkve u Banoštoru pred samo otvaranje izložbe, događaj je premešten u Svilaru – kulturnu stanicu u Novom Sadu.

kivani, ali inovativni doprinos čitavoj atmosferi festivala i to spremnošću na eksperiment, svežinom ideja, duhovitošću rešenja i hrabrošću istraživačkog postupka.

U Muzeju savremene umetnosti Vojvodine tokom avgusta i septembra publika je imala priliku da se kroz samostalne izložbe upozna sa opusima dve vojvođanske umetnice, sa Andreom Ivanović Jakšić i Jelenom Bulajić.

Andrea Ivanović Jakšić se predstavila izložbom pod nazivom „Ne gasi um, volju, čula“, koja je obuhvatila njen četrnaestogodišnji rad u kome je vrlo rano progovorila sopstvenim autentičnim jezikom i postala prepoznatljiva po specifičnim monohromnim slikama-objektima, i kako navodi kustoskinja izložbe Slavica Popov: „Svoje radove lišava boje dok naglašava njihovu teksturu, čime dočarava svu kompleksnost života gde se u zadatim, nikada savršenim okolnostima jedinka trudi da ostane čovek materijalizujući posledice strahova, bola, razaranja i patnje. Na ovo ukazuje i odabir materijala, često organskog porekla, kao što su drvo, vosak, pepeo, bitumen, parafin koji u sebi uvek nose određenu simboliku i nisu slučajno odabrani.“

Jelena Bulajić vrlo rano, na početku svoje umetničke karijere, biva prepoznata na internacionalnoj umetničkoj sceni, na kojoj postiže brojne uspehe. Kulturna javnost je zna po monumentalnim portretima starih ljudi, preciznog crteža, fotografski kompatibilnog. U tekstu za katalog kustoskinja izložbe, Sanja Kojić Mladenov ističe: „Umetničkom praksom Jelena Bulajić istražuje u polju ljudskih i društvenih odnosa, naročito pozicije osetljivih i marginalnih grupa, istovremeno se baveći umetničkom formom i likovnim elementima. Razvija se na liniji prihvatanja, a ne odbijanja različitosti, pomirenja i umrežavanja, a ne nastavka borbe suprotnih polova, stavova i dualiteta. Svojim aktivnostima na lokalnoj i međunarodnoj umetničkoj sceni, doprinosi njihovom diverzitetu i ukazuje na mogućnosti i značaj međusobnog povezivanja, dijaloga i razvoja.“

U dva manja novosadska galerijska prostora: Malom likovnom salonu i Galeriji SULUV-a izložbena aktivnost se odvija kontinuirano. Gabarit ovih prostora ne dozvoljava da se upuste u veće projekte, već shodno njemu upućeni su na izložbe kamernog tipa, ali preko kojih se donekle može steći uvid u aktuelnu umetničku produkciju. Period avgust–septembar u Malom likovnom salonu bio je posvećen grafičkoj umetnosti, te je publika imala priliku da vidi radove Aleksandra Obrovskog i Vladimira Stankovića.

SULUV je svoj galerijski prostor ustupio i bio domaćin 21. Međunarodnom festivalu multimedijalne umetnosti IMAF, koji se već tradicionalno bavi promovisanjem umetnosti performansa i odvija se u Odžacima i Novom Sadu. Uprkos stalnom nedostatku finansijskih sredstava za realizaciju ovako zahtevnog festivala, njegov inicijator i direktor, a i sam performer Nenad Bogdanović uspeva da svojim entuzijazmom i upornošću ugosti zavidan broj inostranih i domaćih umetnika i obezbedi im uslove za rad i prezentaciju. Za publiku je to poseban događaj jer je sa mesta posmatrača uvodi u aktivnog aktera, koji u interakciji sa umetnicima postaje i sam saučesnik umetničkog čina...

Svakako u ovom pogledu na prezentaciju vizuelnih umetnosti u periodu avgust–septembar treba pomenuti i nekoliko projekata koji su se odvijali u vojvođanskim gradovima: Vršcu, Zrenjaninu i Subotici.

U gradskom muzeju Vršac predstavio se Stevan Kojić izložbom „Samoodrživi sistem apsurda“. Profesor na Akademiji umetnosti u Novom Sadu na Katedri za nove likovne medije i profesor Fakulteta likovnih umetnosti u Cetinju ima bogatu radnu biografiju: izlagao je na brojnim izložbama i učestvovao na umetničkim simpozijumima u zemlji i inostranstvu (Francuska, Nemačka, Slovenija, Švajcarska, Hrvatska, Mađarska, Češka, Makedonija, Japan, Rumunija, Crna Gora, Južna Koreja, Bosna i Hercegovina, Tajvan, Slovačka itd.).

Razvijajući svoj umetnički diskurs na ukrštanju umetnosti, nauke i tehnologije, gradi multimedijalne, prostorne i performativne instalacije. Umetnik istražuje savremene teme kao što su: ekologija, iskorišćavanje prirodnih resursa, genetska modifikacija, robotika i stvaranje samoodrživih sistema, a sve to gradeći sopstvenu laboratoriju u polumračnom prostoru sa ukrštanjem različito obojenih i privlačnih svetlosnih izvora proizvedenih pomoću tehnologije.

U prostoru vršačke „Konkordije“ formirao je monumentalnu prostornu instalaciju čiji osnovni segment čini drvena kuća providnih zidova oko koje se i u kojoj se razvijaju mikrosvetovi, zajednice i staništa u simbiozi biljnog i tehnološkog sveta. U dijalogu ova dva različita i suprotstavljena sistema nastaju nove, neočekivane konekcije i otvaraju se brojne i nesagledive mogućnosti. Uvodeći interaktivnost u svoj plastički koncept omogućio je publici da bude deo njega, da svojom akcijom menja zvuk ili vizuelni znak i time bude učesnik umetničkog procesa.

Umetnička praksa Stevana Kojića po svojoj inovativnosti i autentičnosti pripada vitalističkom toku savremene umetnosti.

Susret akvarelista Umetničke kolonije Ečka ove godine se odvijao u znaku jubileja, tj. četrdeset godina postojanja. Ovako duga tradicija obavezuje na nova istraživanja i postupke. Vrlo promišljena selekcija umetnika ovogodišnjih susreta obećavala je bogat i zanimljiv umetnički materijal što se moglo i potvrditi u septembru, na izložbi u Savremenoj galeriji u Zrenjaninu. Svoje umetničke koncepte predstavili su: Dragan Vojvodić, Sanja Latinović, Nina Todorović, Nemanja Niklić i Marko Tubić. Selektorka Susreta i kustoskinja izložbe je Slavica Popov čiji je koncept potvrdio da se Susreti akvarelista razvijaju u pravcu proširenog polja umetnosti u kome je akvarel tek početni impuls za različita umetnička istraživanja u sferi interdisciplinarnosti i postmedijske umetnosti. To je ono što ove susrete „ne zatvara“ već „otvara“ ka novim mogućnostima i bogatijoj budućnosti.

U Subotici u Savremenoj galeriji je tokom septembra otvorena izložba Edite Kadirić i Maje Rakočević Cvijanov pod nazivom „Ledy of Hormones“. Izložbu je kustosirala Nela Tonković koja je sučelila dve različite umetničke prakse. One su se susrele u zajedničkom interesovanju ka razotkrivanju rodničkih atributa i njihovom uticaju na umetnički postupak i istraživanje. Takođe uticaj ličnog života i protok vremena su bitni činioci njihovih umetničkih

procesa. Izložba je još jedan prilog razmatranju uloge, značaja i mesta umetnica unutar polja umetnosti.

Razućenost i nepreglednost umetničke scene danas, o čemu je bilo reći na početku ovog teksta, otežava možda njeno sagledavanje i razmatranje, ali sa druge strane pruža obilje raznovrsnog i idejama bogatog umetničkog materijala koji tu scenu čini dinamičnom i privlačnom ne samo istraživačima, već i široj javnosti.

Za lokalni kulturni prostor od velikog je značaja da se približi internacionalnoj umetničkoj sceni i sa njom vodi ravnopravni dijalog. Takođe otvorenost, tolerantnost, komunikativnost, spremnost na eksperiment, poštovanje profesionalizma i istraživačkog postupka samo su neki od nezaobilaznih atributa na putu ka internacionalizaciji.